

Asia: VN/4728/2025

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus ammatillisen koulutuksen rahoituksen laskentaperusteista

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnon keskeinen sisältö.

SAK kannattaa esityksiä opiskelijavuosiin kuuluvien päivien ja toteutuneiden opiskelijavuosien laskennan osalta. Myös esitetyt täsmennykset opiskelija- ja

työelämäpalautteen keräämisestä ja hyödyntämisestä ovat kannatettavia, joskin niiden vaikutusten arvioinnin on oltava säännöllistä. Muutokset vaativan erityisen tuen ja majoituksen kertoimiin ovat kannatettavia, mutta etenkin erityisen tuen ja vaativan erityisen tuen panostukset ovat riittämättömiä.

Esitys opiskelijoiden lähtötason painottamisessa rahoitusperusteena on pääosin kannatettava. Heikommin opinnoissa menestyneiden ja matalamman pohjakoulutuksen saaneiden opiskelijoiden painottaminen rahoituksessa on perusteltua. Rahoituksessa tulee kuitenkin huomioida, ettei aiempi hyvä opintomenestys tai monella ammatillisen koulutuksen alalla vaaditut korkeat lähtötasovaatimukset muodostu esteeksi laadukkaaseen koulutuksen järjestämiselle.

Esityksen puutteena SAK pitää ammatti- ja erikoisammattitutkintojen rahoituksen painotuksia ja kustannusryhmiä. Puutteena SAK pitää myös näiden tutkintotyyppien puuttumista jatko-opintojen määritelmästä. SAK pitää tärkeänä, että painokertoimien vaikutuksia koulutuksen järjestäjien koulutustarjontaan seurataan, jotta kustannusryhmät eivät liiaksi ohjaa koulutuksenjärjestäjän toimintaa tai ettei järjestelmään synny vääranlaisia kannustimia tätä kautta.

Ylipäättään SAK:n huoli kohdentuu ammatillisen aikuiskoulutuksen tulevaisuuteen. Esityksessä on oikeansuuntaisesti huomioitu tutkinnon osien ja osaamispisteiden rahoitus, mutta näiden rinnalla ammatti- ja erikoisammattitutkinnot ovat tunnistetusti ja työelämän tarvetta vastaavasti väylä osaamisen kehittämiseen, työllistymiseen ja ne vastaavat kansalliseen tavoitteeseen koulutustason

nostamisesta. Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen järjestämiseen on oltava riittävä kannuste myös muuna kuin työvoimakoulutuksena tai opiskelijoilta perittävänä tutkintomaksuina. Tältä osin esitys vaatii täsmennystä.

Lausuntonne koskien asetuksen 1 §:ää (opiskelijavuoteen kuuluvat päivät)

SAK pitää esitystä kannatettavana. Nykyinen käytäntö rajata heinäkuu mekaanisesti opiskelijavuodesta pois ei kaikilta osin ole vastannut ammatillisen koulutuksen käytänteitä, joissa osaamisperusteisuus, osaamisen hankkimisen aikaan ja paikkaan sitomattomuus asettaa koulutuksen järjestämiselle omat erityispiirteet ja reunaehdot.

Jatkuvan haun kautta opiskelijat voivat hakeutua opiskelemaan ympärivuotisesti ja työpaikalla tapahtuvaa osaamisen hankkimista koulutussopimuksilla ja oppisopimuksilla tehdään myös kesäisin ja lomakausilla. Näin ollen myös opetuksen ja ohjauksen tarve on ympärivuotista. Työelämäpalautteen mukaan yhteistyön koulutuksen järjestäjien ja työpaikkojen välillä tulisi olla nykyistä tiiviimpää. Etenkin opiskelijoiden ohjaukseen ja arviointiin kaivataan lisää tukea ja opettajien läsnäoloa työpaikoilla nykyistä enemmän. SAK katsoo, että esitys tukee tätä tarvetta.

Lausuntonne koskien asetuksen 2 §:ää (toteutuneiden opiskelijavuosien laskenta)

SAK kannattaa sitä, että toteutuneiden opiskelijavuosien laskennassa katsotaan keskiarvoja kahden edeltäneen vuoden opiskeluvuosien perusteella. Riittävän pitkä tarkastelujakso antaa paremmat edellytykset suunnata ja suunnitella koulutusta aitoa tarvetta vastaavasti.

Lausuntonne koskien asetuksen 3 §:ää (lähtötason painokertoimet)

SAK pitää perusteltuna, että rahoituksella tuetaan koulutuksen järjestäjiä huomioimaan opiskelijan erilaiset oppimisen valmiudet ja edesautetaan opintojen etenemistä ja niihin kiinnittymistä opiskelijan aidon tarpeen mukaisesti. Ammattiin opiskelevien joukossa eriasteisen tuen tarve on kasvanut ja aiemman koulumenestyksen mukaan heikommin suoriutuneita opiskelijoita painotettaisiin korkeammilla lähtötasokertoimilla. SAK kuitenkin katsoo, että esitetty malli perusopetuksen päättötodistuksen arvosanojen painotuksista ei saa olla liian mekaaninen, sillä perusopetuksen arvosanat eivät aina kerro tulevasta menestyksestä toisella asteella koulutusten erilaisen luonteen takia.

Lisäksi SAK tuo esiin, että perusopetuksen arvosanojen porrastus voi olla haasteellinen niille ammatillisille oppilaitoksille, joissa on korkeat pääsyvaatimukset ja opiskelijavalinta edellyttää korkeita arvosanoja.

Vastaavalla tavalla kuin päättötodistuksen arvosanoja esityksessä painotettaisiin opiskelijan pohjakoulutusta. SAK pitää esityksen kohtaa periaatteessa oikeansuuntaisena. Matalammin koulutettujen ja ilman tutkintoa olevien opiskelijoiden suurempi painokerroin on perusteltu

koulutuksessa aliedustettujen ryhmien osaamis- ja koulutustason nostamisen ja sitä kautta paremman työllistymisen näkökulmasta. SAK kuitenkin tuo esiin, että esitetyt kertoimet eivät riittävästi huomioi ammatillisten perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintojen suorittajia. Ylipäänsä jää epäselväksi, miten nämä tutkintotyyppit painottuvat. Ilmeisesti nämä tutkinnot rinnastuvat muun kuin korkeakoulututkinnon suorittamiseen painokertoimella 0,5. SAK esittää, että painokerroin ammatillisten tutkintojen osalta korotettaisiin vastaamaan paremmin näiden tutkintojen todellista tarvetta työmarkkinoilla ja että koulutuksen järjestäjällä on mahdollisuus tarjota näitä tutkintotyyppiejä tarkoituksen mukaisella tavalla.

Lausuntonne koskien asetuksen 4 §:ää (kustannusryhmä- ja muut painokertoimet) ja liitettä

SAK kiinnittää huomion muutoksiin ammatti- ja erikoisammattitutkintojen kustannusryhmissä ja kertoimissa. Suuri määrä ammatti- ja erikoisammattitutkintoja on siirretty kahden alimman kertoimen kustannusryhmiin.

Muuna kuin työvoimakoulutuksena näiden tutkintotyyppien painokerroin olisi 0,5 perustutkintokoulutuksena ja työvoimakoulutuksena 1,0. Vaikka kustannusryhmien kertoimet vaikuttavat vain opiskelijavuosirahoitukseen, riskinä on varsinkin ammatti- ja erikoisammattitutkintojen osalta, että yhdessä tutkintotyyppikertoimen pienentymisen kanssa tämä laskentatapa ei kannusta näiden tutkintojen järjestämiseen muuna kuin työvoimakoulutuksena.

Perusteluna alemmalle kertoimelle on, että näissä tutkinnoissa on mahdollisuus kerätä opiskelijamaksuja. SAK kuitenkin huomauttaa, että käytänteet tutkintomaksujen perimisessä eivät ole yhtenäisiä, jolloin opiskelijat ovat eriarvoisessa asemassa. Lisäksi koulutusleikkaukset ovat johtamassa siihen, että yhä useampi koulutuksenjärjestäjä perii tutkintomaksuja ja maksut ovat nousemassa lähelle lain sallimaa ylärajaa. SAK pitää tärkeänä, että ammatti- ja erikoisammattitutkintojen rahoitus pohjaa vahvistetaan muilla keinoin kuin opiskelijoilta perittävillä tutkintomaksuilla. Näillä tutkintotyypeillä on kiinteä työelämävastaavuus ja tunnistettu tarve työmarkkinoilla sekä vaikutus kansalliseen tavoitteeseen osaamistason nostamisessa.

SAK pitää tärkeänä, että painokertoimien vaikutuksia koulutuksen järjestäjien koulutustarjontaan seurataan, jotta kustannusryhmät eivät liiaksi ohjaa koulutuksenjärjestäjän toimintaa. Edelleen eri tutkintojen sijaintia kustannusryhmissä on syytä tarkistaa määräajoin, jotta järjestelmään ei synny vääranlaisia kannustimia tätä kautta.

Lausuntonne koskien asetuksen 5 §:ää (korotuskertoimet)

SAK kannattaa esitettyjä muutoksia vaativan erityisen tuen kertoimiin. Vaikkakin suunta on oikea, pitää SAK panostusta riittämättömänä. Jotta ammatilliselle koulutukselle säädetyistä yhteiskuntavastuun tehtävistä kyetään aidosti huolehtimaan, on tuen jatkuvuudesta huolehdittava nykyistä yhdenmukaisemmin ja vaikuttavammin. Vaativan erityisen tuen saavutettavuutta tulee parantaa ja opiskelijapaikkojen määrää tulee lisätä.

SAK kannattaa esitystä majoituksen korotuskertoimien osalta. Seudullisen saavutettavuuden näkökulmasta on tärkeää, että asuntolatoiminta kompensoidaan koulutuksen järjestäjille riittävällä tasolla. Alueiden elinvoiman, työllisyyden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin kannalta on oleellista, että asuntolatoiminta on riittävää ja laadukasta.

Lausuntonne koskien asetuksen 6 §:ää (toteutuneiden opiskelijavuosien perusteella myönnettävän perusrahoituksen laskenta)

SAK katsoo, että toteutuneisiin suoritteisiin perustuva laskentatapa voi selkiyttää koulutuksen järjestäjän rahoituksen määräytymistä sillä se ei vaihtelee vuoden aikana ja koulutuksen järjestäjä voi suunnitella toimintaansa pitkäjänteisemmin.

Lausuntonne koskien asetuksen 7 §:ää (suoritettujen tutkinnon osien osaamispisteiden ja tutkintojen lukumäärän perusteella myönnettävän perusrahoituksen laskenta)

SAK pitää perusteltuna, että tutkinnon osien ja osaamispisteiden rahoitus tukee tutkinnon osien suorittamista silloin, kun se on tarvelähtöistä ja tukee opiskelijan osaamisen kehittymistä ja työllistymistä. Etenkin työikäisen väestön muunto- ja täydennyskoulutuksen väylänä lyhyiden ja työelämään yhteensovittettävien osaamiskokonaisuuksien tarve on kasvanut tutkintoon johtavan koulutuksen rinnalla.

SAK katsoo, että esitetty laskentakaava voi asettaa toisen asteen opiskelijat keskenään eriarvoiseen asemaan ja tältä osin lukio- ja ammatillisen koulutuksen taustalla olevien opiskelijoiden painokertoimia tulisi tarkentaa.

Lausuntonne koskien asetuksen 8 §:ää (työllistymisen ja jatko-opintoihin siirtymisen perusteella myönnettävän perusrahoituksen laskenta)

SAK pitää tarkastelujakson laventamista, työllistymisjakson pituuden tarkennuksia ja erilaisten opintoaikojen huomioimista kannatettavina.

Esityksen puutteena voi kuitenkin pitää, että jatko-opintojen määrittelyssä ei huomioida ammatillisen koulutuksen tutkintotyyppejä. Jatko-opinnoiksi ei lueta ammatti- ja erikoisammattitutkintoja, jotka kuitenkin ovat selvästi osaamistasoa nostavaa koulutusta. Tältä osin esitys vaatii täydennystä.

Toiseksi SAK kiinnittää huomion vailla toisen asteen tutkintoa olevien henkilöiden osaamisen kehittämiseen. Esityksen mukaan, jos tutkinnon tai tutkinnon osan suorittanut työllistynyt tai jatko-opintoihin siirtynyt on tutkinnon suorittamista edeltävän vuoden lopussa ollut työllinen, olisi

painokerroin nolla. Jos taas henkilö ei ole tutkinnon suorittamisen aloittamista edeltävän vuoden lopussa ollut työllinen, painokerroin on 1.

SAK katsoo, että vailla toisen asteen tutkintoa olevien painokertoimen ei tulisi olla automaattisesti nolla, vaan näiden työmarkkinoilla kaikkein haavoittuvammassa asemassa olevien henkilöiden osaamisen kehittämistä ja työllistymisen edellytyksiä tulisi tukea kaikissa tapauksissa riittävästi. Tältä osin esitys vaatii täsmennystä. Koulutustason nostamiseksi on myös niiden työssä olevien henkilöiden, joilta puuttuu toisen asteen tutkinto, voitava sellainen suorittaa. Koulutuksen järjestäjällä tulee olla riittävä kannuste heidän kouluttamiseensa.

Lausuntonne koskien asetuksen 2 lukua (opiskelijapalaute)

Esitys opiskelijapalautteen keräämisestä ja sen aikataulutuksesta on kannatettava.

Uusi määrittely osaamisen todentamisesta on aiempaa väljempi, mikä lisää tulkinnanvaraisuuden mahdollisuutta. Palautteen keruun toteutumista ja sen ohjausvaikutusta tulee seurata säännöllisesti, jotta toimintatavat muotoutuvat mahdollisimman yhteneväisiksi ja opiskelijoiden yhdenvertaisuuden mukaisiksi.

Lausuntonne koskien asetuksen 3 lukua (työelämäpalaute)

Työelämäpalautteen osalta esitys on pitkälti nykytilanteen mukainen ja tarkentaa terminologiaa. Palautteen keruun ja työpaikkaohjaajakyselyn sykliä pidennettäisiin yhteen kertaan kuukaudessa nykyisestä kaksi kertaa kuukaudessa lähetettävästä ja kyselyn vastausaika pitenisi yhteen kuukauteen. SAK katsoo, että tämä voi keventää vastauskuormaa etenkin niillä työpaikoilla ja työpaikkaohjaajilla, joilla on useita opiskelijoita ohjattavana. Muutoksilla ei kuitenkaan saa olla vaikutusta opiskelijoiden oikeuteen saada arvio tai heidän valmistumiseensa. Tältäkin osin muutoksen seurannan pitää olla tiivistä.

Jaakkola Heini
Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry